

SZABÓ DEZSŐ FÜZETEK

16.

*A magyar paraszt
és a magyar kultúra.*

BUDAPEST
1936. ÁPRILIS HAVA
LUDAS MÁTYÁS KIADÁS

*A sötét, a néma éjben
Csillagoltó sötétségben
Mi vagyunk csak éberen.*

Felelős kiadó: Váradi Béla, Budapest
Bethánia nyomda, Budapest, VIII, Gyulai Pál utca 9. sz.
14336 - Felelős: Horváth János

AZ ÚJ MAGYAR HONFOGLALÁS FELÉ.

A magyar paraszt és a magyar kultúra.

Tizennyolc év: A zsidó hitlerizmus bukása óta, mint valaha a magyar szolgálati nyelv a közöshadseregben, vagy az önálló vámterület, vagy az általános titkos szavazat: a parasztság, konjunktúra lett. Nem kell félreérteni: nem ön-maga számára lett konjunktúra. Parasztnak, magyar parasztnak lenni az émaillírozott kisingizda címke alatt sem jelent kevesebb nyomorúságot, kevesebb szenvedést, kevesebb kitagadottságot, mint az elmúlt nehéz ezer év folyamán. De a köz-élet aranyásóinak, garigstereinek. hisztrióinak és vigéceinek új aranyeret, új ízes történelmi találást jelent ez a paraszti konjunktúra. Politikában mindenki parasztot véd, telepít, hitbizományosít, parasztért szívfáj. Halk bolsevista és üvöltő nemzeti-szoci, kormány-konzervatív és ellenzéki radikális egyenlő iramú tolongással neveznek be ebbe az ötezerméteres rekord-lihegésbe Tudományban egyebet sem csinálnak mint a parasztot szociografálják, hol elülről, hol hátulról, hol felülről hol alulról. Irodalomban és művészetben Hencidától Boncidáig csurog a paraszt sárgalé. És: paraszti verselőket, prózálókat, pingálókat faragókat hímzőket stb. cibálnak ki a védő faluból behemót Budapestre. Itt aztán pazar lehetőségük van, hogy amíg, műveik zsíros kosztot jelentenek ügyes szimatú zsidócskáknek: ők belezülljenek, beleéhen-döglődjenek Budapest idegen poklába. *Mintha az a magyar parasztság felemeltetését jelentené, ha soraiból közepes írókat és művészeket rángatunk*

se-nem-úrrá, se-nem-parasztá. Mikor közepes írónk és művésznk anélkül is annyi van, hogy hétszázötvenhárom évig mi láthatjuk el a kozmosz ilyen irányú egész keresletét. Ha ez a parasztvédelem, paraszt-mentés így folyik tovább: pár évtized múlva hiába keresel magyar parasztot a Tisza-Duna búsulásai táján.

1.

A magyar paraszt viszonya a magyar kultúrához két meglehetősen külön probléma-körben valósul meg. Az első: melyek a paraszt kulturális felemeltetésének, fejlődésének útjai. A második: az egyetemes magyar kultúra: a magyar tudomány, a magyar irodalom, a magyar képző- és iparművészet milyen értelemben értékesítheti a paraszti kultúra eredményeit és ősi kincseit.

Az első kérdésnél mindenekelőtt azt kell tisztáznunk: mit értünk a parasztság kultúrája, paraszti kultúra alatt. A felrázott napok mai beteg zűrzavarában néha a legijesztőbb elképzelések fíntorítanak felénk. Vannak ütődöttek, akik a paraszt kulturális fejlődését a falu agyonirodalmasításában, agyonesztétizálásában, agyonművészesítésében holdkoroskodják. Az ő álmuk szerint a jövő faluja könyvnélkül fogja tudni Baudelairet, Verlainet és a spagheti költészet megfizethetetlenül drága Füst Milánját vagy Gellért Oszkárját. Természetes, hogy e falu megigényesedett kecskéi és tehenei már szonettet és l'pour pour l'artot fognak kakálni s nem a mai tendenciózus szagú malacságokat. Azok a kispolgári törtétezők pedig, akik az előbb jelentkezés érdeméért már odafutottak a kommunizmus fazekához, így képzelik el az Emberré szocializált paraszt napi munkarendjét: Reggel nyolctól kilencig kihordja a trágyát az istállóból. Kilenctől tízig az Einstein

relativizmusának és a Freud pszichoanalízisének segítségével értekezést ír a kör négyzesítésének lehetőségéről, miközben elvtársnő neje egy Bach-darab szakszerű eljátszásával ösztönzi hím elvtársa szürke sejtjeit. Tízről tizenegyig megtisztítja a tehének farát az anyagcsere „levőbe igénytelenítéseitől.” Tizenegyről tizenkettőig vitalminéet tört a faluházán (megjelenés mindenkire kötelező) Bögre Birivel, a kondás elvtárs feleségével arról a kérdéstről, hogy van-e része és milyen értelemben a Hegel filozófiájának a kommunista világnézet kialakulásában. És így tovább. Nagyon-nagyon lipótvárosi agytröszt-intellektuel lesz ez a jövő parasztja.

Kötve az ember fizikai és pszihikai organizmusához és a meghatározó külső adottságokhoz: az emberiség élete, fejlődése éppen olyan organikus, belső törvényekből folyó, mint az egyes emberé. Nem hisszük, hogy bármily elvontan kigagyalt világmegváltás meg tudná semmisíteni a munkamegosztás szükségszerű tényét, mely természetes eredője az ember organikus adottságának, az anyagi világ összes meghatározó tényezőinek s a kulturális fejlődés minden feltételének. A parasztkultúra tehát mindenekelőtt a parasztság sajátos életének, saját életfeladatainak, életérdekeinek a lehető legmélyebb, legszélesebb horizontú tudása s az élet minden viszonylatának legegészségesebb termést jelenti megvalósítása. Az, hogy a falu mit és hogyan termel, hogyan építi házát, milyen a konyhája és az árnyékszéke: éppen úgy kultúra, mint a Kant filozófiája vagy a Bach művei. És a saját természetes életkörét túláradó egyoldalú agyonirodalmasítással, agyonesztétizálással: éppen azt a termő, alkotó és munkás erőt ölnők meg, amiért értelme van a falunak az emberi természetben. És

amiért a természet, a föld közvetlen áramaiban élő parasztság a közösség sajátos arcú, folyton megújító tényezője, erőinek legősibb legeggyetemesebb tartaléka.

2.

Ha így: az organikus fejlődés és természeti adottság követelményeinek szempontjából kertesük annak a *falutudománynak* tartalmát, körvonalait, mely a paraszti kultúra minden elemét magában foglalja: e falutudomány elemeit, feladatait három csoportba foglalhatom. Természetes: e csoportok nem jelentenek három egymástól teljesen különálló, egymástól független problema-kört. Ellenkezőleg: mindenik csoport minden eleme meghatározó tényezője minden csoport minden elemének. És igen sok elemet tetszőlegesen oszthatunk be egyik vagy másik csoportba. E három csoport:

1. *Az egészségügyi* (hygieniai),
2. *a gazdasági,*
3. *a sajátosan kulturális fejlődés feladatai.*

Az első, a hygieniai csoportba: tartoznak mindazok az ismeretek, melyek alapján meg lehet valószínűsíteni az egyén, a család, a község lehető legteljesebb egészségét. Tehát: az emberi test ismerete, életszerveinek funkciója, egészségügye. A tisztálkodás, az étkezés, a munka, a pihenés és a nemi élet egészségi követelményei. A házasság egészségügye, a gyermek fejlődésének, egészségének feltételei stb. A ház, az udvar, a kert egészségi vonatkozásai. A falu tisztántartásának, fásításának, vízellátásának problémái stb. A gyakoribb betegségek és orvoslásaik ismerete stb.

Megjegyzem: hogy e csoport feladatainak megteljesítéséhez *elodázhatatlanul* *szüksége:* *hogy minden községnek meglegyen a maga in-*

gyenes állami orvosa, ki állandó köteles és felelős tanácsadója a község minden családjának és egyedének s az egészségi ismeretek tanítója. Elképzelhetetlen, hogy az a társadalom, mely tud papot, adószedőt, végrehajtót küldeni minden faluba: ne teljesítse az ember egész testi és lelki egészségének, minden termésének ezt az alapkövetelményét.

A második, a gazdasági ismeretek és feladatok csoportjába tartoznak:

1. A táj-földrajzi, éghajlati, talajviszonyainak, természeti kincseinek, jelenlegi gazdasági, ipari és kereskedelmi állapotainak, sajátos szükségseinek és feladatainak stb. ismerete. Ezekhez a viszonyokhoz képest milyen gazdasági és ipari termékek állíthatók elő legtöbb haszonnal és hogyan. Mely gazdasági termékeket lehetne helyben iparilag feldolgozni stb., stb.

2. A téli mezei munkaszünetet a táj viszonyaihoz képest milyen ipari és kulturális munkával lehet értékesíteni.

3. Melyek az egyes gazdasági vagy ipari termékek bel- és külföldi elhelyezési lehetőségei.

4. A szövetkezeti rendszer kiépítése a termelés, értékesítés, vásárlás, hitel, tőkegyümölcsöztetés, munkabér megállapítás, a munkátlanság-, betegség, aggkor biztosításainak céljaira stb.

5. A közlekedés és szállítás problémái stb., stb.

6. Az egész Magyarország, gazdasági életének, hiányainak, szükségseinek, feladatainak ismerete.

A harmadik: a sajátágosan kulturális feladatok csoportját három külön feladatkörbe osztályozhatjuk:

I. *A sajátosan szükséges ismeretek köre*
Ebbe a körbe a kultúra alapelemein (írás, olvasás,

számolás, fogalmazás stb.) kívül a következő ismeretek tartoznak:

1. Növénytan: a gazdasági, orvosi és díszítő növények ismertetése, élettana, betegségeik, védelmük, felhasználási módjuk stb.

2. Az állattan: az ehető, teherhordozó és kereskedelmileg értékesíthető állatok ismerete, élettanuk, betegségeik, orvoslásuk, értékesítésüknek módjai stb.

3. A mezőgazdasági gépek ismerete.

4. A legfontosabb találmányok (vasút, hajó, aeroplán, telegráf, telefon, drótnélküli, rádió, fonográf, autó, villamos, villamos világítás atb.) ismerete.

5. Főzéstan: az egyszerű, olcsó és egészséges táplálkozás elméletileg megvilágított gyakorlati ismerete. Ha új életre akarjuk mozgósítani a falu lelkét: mindenekelőtt új gyomrot kell adni neki.

6. Kémia: a szerves és szervetlen kémia gyakorlati elemei, melyek ismerete a falu életében szükséges.

7. Az üzletvitel (könyvvitel, számlázás, gépírás stb.) legszükségesebb elemei.

II. A második ismeretkörbe tartoznak azok az ismeretek, melyek megépítik a paraszt ideológiáját, meghatározzák morális levegőjét, megismertetik jogait, kötelességeit, érdekvédelmének módjait. Ilyenek:

1. Történelem: mi volt a magyar parasztság történelmi szerepe az ezer év folyamán? Az egyes korok szerint mik voltak jogai, kötelességei, viszonyai az Állammal, az Egyházzal, a földesúrral, a községgel, a megyével szemben? Milyenek voltak termelési módjai, foglalkozásai? Milyen volt élete, háza, kertje, udvara, faluja, egészségi védelme, étkezési, ruházkodási módja, eladási,

beszerzési lehetőségei, milyen lehetőségei voltak, hogy a felsőbb osztályokba juthasson, milyen büntetések vártak vétségeire, milyen volt az iskolázása, milyen kísérleteket tett sorsa javítására, milyen törvények érintették sorsát az egyes korok folyamán? stb., stb.

A külföld legfejlettebb parasztságainak hasonló életismertetése a múltban és a jelenben.

Melyek a magyar parasztság modern teendői? Mi a szerepe az egyetemes magyarság fejlődésében és melyek a kötelességei önmagával szemben.

2. Irodalom: Hogyan és milyen jelenségekben érvényesültek a magyar irodalom története folyamán napjainkig a népköltészet hatásai az egyetemes magyar irodalomra? Milyen jelentőséget adtak a magyar írók a parasztságnak a magyarság életében s hogyan fejlődik ez a folyamat az irodalomtörténet folyamán? Hogyan ábrázolták a különböző korokban az irodalomban a parasztot, életét, munkáját? Mit tett a magyar irodalom a parasztság jogaiért, fejlődéséért?

A magyar irodalom azon legkiválóbb vagy jelentőségesebb alkotásainak teljes ismerete, melyek a fennebb elsorolt kérdésekre a tények választ adják.

3. A gazdasági, politikai és jogvédelmi szerkesztések módjai.

III. A harmadik körbe azok az ismeretek és feladatok tartoznak, melyeket legáltalánosabban a népművészet elnevezés alatt foglalhatunk össze. Ezek az ismeretek és feladatok végtelenül fontosak: mert általuk a mai saját lelkétől elidegenült, elvértelenült, beteg-csúnyán elpestiesedett falut visszamárthatjuk régi erős alkotó lelkébe és ezzel nem csak a falu kultúrájának, de az egyetemes magyar kultúra individualitásának is nagy

szolgálatot teszünk. Amelyik vidéken az ilyen ősi paraszti kultúrának felgyült kincse, még életben levő hagyományai vannak: természetesen ezeket kell felhasználni. Amelyik vidéken az ilyen ősi kultúra elemei nyomtalanul eltűntek: oda a magyar paraszti kultúra legsajátosabb, legszebb elemeit kell bevinni. Az idetartozó ismeretek és feladatok:

1. *Képzőművészetiek:*

a) A ház építése, falai díszítése, a bútorok, eszközök, tárgyak, az udvar, a kert díszítése.

b) Az uccák, a szórakozó és üdülő liget, a sporthely, a kultúrház: az egész falu megalkotása és díszítése.

c) A téli és nyári viseletek, ágyneműek, fehérneműek. hímzések stb.

2. *Népköltészetiek:*

a) A népmesék, balladák, adomák, közmondások stb.

b) A népdalok és népzene. Népies kórusok és zenekarok megszervezése minden faluban.

3. *Népi szórakozások:*

a) Népi táncok.

b) Népi játékok. Az egyoldalú buta angol-szász rugdalózás kiszorítása.

c) Népi szokások.

Természetes: hogy a tervezetben előforduló ismeretek sohasem Tart pour l'artos tudománykodással, germánul nagyképű általános bevezetésekkel, végnélküli elméleti megalapozásokkal, hanem: mint applikált, mint alkalmazott tudományok közvetlenül a gyakorlati szükségek szerint tanítandók. És: *ezek az ismeretek kivétel nélkül tanítandók a népoktatás minden fokán, természetesen különböző terjedelemmel és módszerrel.*

Kérdés: hogy a paraszti élet körülményei megkívánják-e a három iskolatípust (az elemi, a középiskolát, a főiskolát)? Azt hiszem, igen meggondolandó, hogy ha tényleg a falu számára akarunk sajátos iskolákat teremteni és azt akarjuk, hogy ezeket az iskolákat a parasztság minél több tagja látogassa: vajjon nem jobban megfelel két paraszti iskolatípus megvalósítása? Az egyik nyolc rendes és két utánpótló (hetenként 2-3-szori tanítás) évével végezné az elemi és a középiskola alsó osztályainak a teendőit a paraszti kultúra programjával. A másik, a felső iskola, négy évével egyesítené a középiskola legfelsőbb osztályainak és a főiskolának a feladatát.

Egy másik probléma: hogyan lehet megszervezni az iskolán kívüli kultúraterjesztést a falvakban. Természetesen: az a legegészségesebb s talán legeredményesebb mód: ha a parasztság már minden lehetőségre átművelt egyedeit használjuk fel a továbbképzés és vezetés feladataira. De a falusi intelligencia részvétele ebben a munkában talán soha, de egyelőre egész bizonyosan nem nélkülözhető. Ezért megokolt az a sokszor megismételt kívánságom: *hogy a pap, az orvos, a tanító, a mérnök, a jegyző, a szolgabíró: a saját szakjában kívül köteles legyen elsajátítani ezt a teljes falu-tudományt is.* Még pedig nem csak elméleti tanulás útján, hanem: a falu életének gyakorlati megismerésével is. *Az élet folyamatai annyira egybefutnak, annyira feltételezik és meghatározzák egymást, hogy orvos, tanító, pap, mérnök, jegyző, szolgabíró csak akkor gyakorolhatják haszonnal saját hivatásukat is: ha ismerik a falu egész életét, minden problémáját és minden probléma hatását minden többi problémára.*

Természetes: hogy itt a paraszti kultúra megépítésének csak általános nagy vonalait adtam.

Az egyes iskolatípusok számára a részletes orogrammot csakis szakemberek bevonásával lehet megalkotni.

A magyar parasztság kultúrájának egyes kérdéseivel időről időre külön fogok foglalkozni. Most csak egy szerény kérdést: a sok parasztlakata és kigazda-visongás után nem jó volna megkezdeni azt a történelmi átalakítást: mely a magyar parasztságot végre önmaga kunjunktúrájává tenné?

Városmajor, 1936. március 13.